

Theatrum historiae 37 (2025)

DOI:10.46585/th.2025.37.02

Každodenní život Františka Josefa II. Silva-Taroucy a jeho rodiny v první polovině 20. století

Petr STEINER

Abstract: The article will look into a history of everyday life of a nobleman in the era of the First Czechoslovak Republic. For this purpose, the figure of Count František Josef II Silva-Tarouca (1858–1936) and his family was chosen. Unlike his younger brother Arnošt Emanuel Silva-Tarouca, this nobleman did not achieve any significant political fame. His figure is remarkable in view of the variety of his private activities. Like many other members of aristocratic society, the Silva-Tarouca family had to cope with a number of changes after 1918. We can speak of him as a gifted painter, horse breeder, amateur archivist, or historian. After the end of the First World War, the family faced a number of financial difficulties, which son Egbert Silva-Tarouca decided to solve by modernising the estate. However, his investment in modernisation proved unsuccessful and led to the family's forced departure from the chateau in Čechy pod Kosířem.

Keywords: Everyday life, Lifestyle, First Czechoslovak Republic, Aristocrat, Silva-Tarouca

Jako téma svého příspěvku jsem si vybral osobnost hraběte Františka Josefa II. Silva-Taroucy¹ (1858–1936). Na osudech jeho rodiny bych rád přiblížil dějiny každodenního života příslušníků bývalé aristokracie okolo roku 1918, tedy v závěru první světové války a v období po rozpadu habsburské monarchie. I když tento šlechtic nedosáhl velkého věhlasu na politickém poli jako jeho mladší bratr Arnošt Emanuel Silva-Tarouca (1860–1936), jenž se stal posledním ministrem zemědělství v Předlitavsku, osobnost Františka Josefa II. Silva-Taroucy je jistě zajímavá s ohledem na pestroutu paletu jeho soukromých aktivit, které vyvíjel v období, kdy šlechtická společnost začala být upozadována a ztratila své výsadní

1 V textu používám variantu jména Silva-Tarouca, kterou při podepisování používal i František Josef II. Silva-Tarouca. Dle jeho výzkumu by se mělo jednat o jedinou správnou podobu psaní tohoto jména. V pramenech a literatuře se můžeme setkat s jinými podobami psaní. Blíže ke správnému psaní jména viz Jan HALOUZKA, *Kněz mecenáš Bedřich hrabě de Sylva-Tarouca, nesídelní infulovaný kanovník staroslavné královské kapituly vyšehradské, knížecí arcibiskup konsistoře olomúcké, Renešov na Moravě 1896*, s. 3.

postavení. Můžeme o něm mluvit jako o nadaném malíři, chovateli koní, amatérském archiváři či historikovi. Jakým způsobem se jeho rodina vyrovnala se společenskými změnami po roce 1918? A lze rok 1918 vnímat jako zlom v každodenním životě bývalé aristokracie? Na tyto a řadu dalších otázek se pokusím odpovědět v předkládané studii. S ohledem na stav bádání o tomto tématu bylo nutné zaměřit se na archivní výzkum pramenů, a to v Moravském zemském archivu v Brně. Stěžejním fondem pro práci byl *Rodinný archiv Silva-Tarouců Čechy pod Kosířem* (G 445) a dále archivy spřízněných rodin, především *Rodinný archiv Belcrediů Brno-Líšeň* (G 367) a *Rodinný archiv Kálnokyů Letovice* (G 76). Vedle ego-dokumentů, které nám umožňují nahlédnout do soukromého světa Silva-Tarouců, jsem dále využil paměti, dobová periodika a sekundární literaturu.

První světová válka hluboce zasáhla do života všech vrstev společnosti a ani rodina Silva-Tarouců nebyla zásahů ušetřena. Vypuknutí války znamenalo odchod téměř všech bojeschopných mužů do vojenské služby. Do armády nastoupili také synové Františka Josefa II. Silva-Taroucy, a to Egbert (1887–1971), Bedřich (1888–1968), František Arnošt (1890–1943) a Alois (1892–1917), který se jako jediný už z války nevrátil. Padl v bitvě u Breazy v Bukovině.² Ztráta nejmladšího syna hluboce zasáhla do života celé rodiny a otec, František Josef II. Silva-Tarouca, si do svých diářů nezapomněl toto smutné výročí zaznamenávat i v pozdějších letech. Ke konci války se řada šlechtických rodin musela potýkat s materiálními potížemi. Na hmotné zajištění rodiny mělo velký vliv též umístění panství. U řady šlechtických rodin usazených na Moravě a v Čechách zůstala životní úroveň na poměrně vysoké úrovni, protože šlechta mohla těžit z vlastnictví lesů a orné půdy, ale ke konci války bylo složité živit veškerý personál prakticky pro všechny.³

Stárnoucí František Josef II. Silva-Tarouca si začal v průběhu války uvědomovat, že na správu panství v Čechách pod Kosířem nestačí. Jednak jeho celkový zdravotní stav nebyl nejlepší a hrozila mu úplná hluchota, jednak měl jako správce pouze mladého, ne zcela zkušeného úředníka, který byl před válkou ještě adjunkt. Ten měl nyní na starost přibližně 2 877,3 ha, 9 poplužních dvorů a tři od sebe oddělené revíry. Proto se Silva-Tarouca rozhodl obrátit na ministerstvo obrany s žádostí o propuštění nejstaršího syna Egberta z vojenské služby na dobu neurčitou. Aby dosáhl kladného vyřízení této žádosti, neváhal hledat pomoc u svého mladšího bratra Arnošta Emanuela,⁴ který od srpna 1917

2 Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA), fond G 445 Rodinný archiv Silva-Tarouců, Čechy pod Kosířem, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/26, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 80, 4. 8. 1917.

3 Martina WINKELHOFEROVÁ, *Šlechtictví zavazuje. Osudy žen v c. k. monarchii*, Praha 2012, s. 218–220.

4 Státní oblastní archiv v Litoměřicích – Kamýcká, fond Rodinný archiv Lobkoviců, Dolní Beřkovice, k. 116, f. 31, František Josef II. Silva-Tarouca bratru Arnoštu Emanuelovi Silva-Tarouca, Čechy pod Kosířem, 8. 9. 1917.

do konce monarchie zastával funkci ministra zemědělství.⁵ Tato žádost však nebyla kladně vyřízena. Ekonomická situace na panství v Čechách pod Kosířem se opravdu nevyvíjela dobře a František Josef II. Silva-Tarouca si k tomu v diáři poznamenal: „Nyní jsem se ocitl v nekritičtější situaci od války, čeká mě nový pacht, možná i soudní spor s drahanovickým cukrovarem, který neplní své smlouvy [...]. Cihelna a pila stojí. Příjmy z prodeje dřeva, ovoce a trávy znemožňují (nepochopitelné!!) úřední zákazy. Přitom ale kategorická výzva k úpisu válečných dluhopisů, k příspěvkům ve všech směrech. Daně a mzdy šly nahoru... Nebudu věšet hlavu. Bůh bude pomáhat dál, jak pomáhal doposud.“⁶

Do konce první světové války se František Josef II. Silva-Tarouca nedočkal návratu nejstaršího syna. Egbert se vrátil až po skočení války a v Čechách pod Kosířem se usadil se svou manželkou Eleonorou Hoyos (1894–1993).⁷ Výsledky války určily další osudy šlechtické společnosti. Šlechta byla viděna jako habsburská, německá, a k tomu i feudální, a právě takový nově vznikající stát být nechtěl.⁸ Brzo po založení samostatné Československé republiky byl projednán zákon, který řešil postavení šlechty. Zákon č. 61 sb., jenž zrušil šlechtictví, tituly a řády, byl přijat 10. prosince 1918 a šlechtictví tímto zákonem přestalo právně existovat.⁹ Na tuto změnu reagoval ve svém diáři už 9. prosince 1918 František Josef II. Silva-Tarouca. Poznamenal si pouze, že šlechta je teď v Československu zrušena a jako doklad toho si do diáře nalepil první došlou dopisní obálku bez šlechtického titulu.¹⁰ V souvislosti se zrušením šlechtických titulů K. Raptis ve své práci upozorňuje na jednu zvláštnost, a to že aristokraté, kteří zákaz užívat šlechtické tituly sami nezažili, ale znají ho pouze z vyprávění, jsou přesvědčeni o tom, že to neovlivnilo šlechtickou identitu a sebevědomí. Avšak například Stephanie Harrachová přiznává, že její matce to velmi

5 Elisabeth LEBENSART – Christoph MENTSCHL, *Silva-Tarouca (Sylva-Tarouca) Ernst (Arnošt) Emanuel Gf. von*, in: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Band 12, Wien 2005, s. 270.

6 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/31, f. 72–73, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, Opis dopisu Františka Josefa II. Silva-Taroucy bratru Arnoštu Emanuelovi Silva-Tarouca, 24. 5. 1918. „Ich befinde mich jetzt in der kritischsten Situation seit dem Kriege, stehe vor einer Neuverpachtung, eventuell vor einem Prozess mit der Drahanowitzer Zuckerfabrik, die ihren Verträgen nicht nachkommt [...]. Die großen Kriegsverdienste steckt meine Pachtung ein. Ziegelei u Brettsäge stehen. Die Einnahmen aus Holz-, Obst- u Grasverkäufen sind durch die (unverständlichen!!) amtlichen Sperrungen unterbunden. Dabei aber der kategorische Appell zur Kriegsanleihe Zeichnung, zu Beiträgen nach jeder Richtung hin, Steuern u Arbeitslöhne ins Maßlose gestiegen... Ich lasse den Kopf nicht hängen. Gott wird schon weiterhelfen, wie ER bisher geholfen.“

7 Robert ŠREK, *František Josef II. Silva-Tarouca (1858–1936). Životopisný náčrt*, Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, Společenské vědy Olomouc č. 316, 2018, s. 155.

8 Eagle GLASSHEIM, *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národní otázka v 1. pol. 20. století*, Praha 2012, s. 62–63.

9 Zdeněk HAZDRA, *Šlechta ve službách Masarykovy republiky. Mezi demokracií a totalitními režimy*, Praha 2015, s. 33.

10 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/34, f. 10–11, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 9. 12. 1918.

vadilo, když se už nesměla podepisovat jako hraběnka Elz, rozená hraběnka Schönbornová. V každodenním styku v meziválečném období se běžně stávalo, že bývalé šlechtice lidé z jiných společenských vrstev oslovovali šlechtickým titulem.¹¹ Podle H. Stekla sociální uznání ze strany části rakouského obyvatelstva přetrvávalo i po rozpadu monarchie kvůli ekonomické závislosti,¹² a tento jev lze pozorovat i v meziválečném Československu. Silné postavení šlechty především na venkově se pojilo s její rolí jako zaměstnavatele a jednou z dalších forem, jak si bývalá šlechta udržovala své dřívější postavení, byla aktivita v oblasti dobročinnosti, kde mohla demonstrovat svou prospěšnost a potřebnost.¹³ Charitativní činnosti a mecenášství se bývalí šlechtici nezřekli ani po rozpadu monarchie, a charita zřejmě v tomto období navíc nabyla většího společenského významu.¹⁴ Lze se domnívat, že otázka ztráty šlechtického titulu nebyla ani Františku Josefu II. Silva-Tarouci zcela lhostejná. V korespondenci rodiny Silva-Tarouců můžeme doložit, že i když šlechtické tituly byly oficiálně zrušeny, ze strany části společnosti přetrvávaly zakořeněné zvyky, případně „nostalgie“, neboť v došlé korespondenci Františku Josefu II. Silva-Tarouci často vidíme oslovení: „Urozený pane hrabě!“¹⁵ Jedním z dalších faktorů, které ovlivňovaly loajalitu a úctu místního obyvatelstva k bývalé šlechtě zřejmě bylo právě venkovské prostředí Hané. Vztah k nové republice zde byl spíše vlažný, což dokládá například zpráva o oslavě 28. října 1921 periodikum Pokrok. Pokrok přinesl ostrou výtku: „28. říjen byl slaven jako velký svátek národní, jen v Čechách, v tom klerikálním hnízdě byl slaven jen u chudých dělníků. [...] Nehrejte si pánové při velkostatku. Nevíte, co ještě přijde. Víme, že jste nechali pracovat na 28. tr., jak v zámku na hoře, tak se dělalo v lese dříví. [...] A jsou ještě v Čechách takoví, blbci, kteří se staví do jejich řad, kteří za pár krejcarů jim dělají blázný sami ze sebe.“¹⁶

Když šlechta v roce 1918 ztratila svůj společenský vliv a politickou moc, zaměřila pozornost na pozemkový majetek a jeho správu. S tím se setkáváme jak u aristokracie v Československu, tak v Německu a Rakousku, avšak v Československu byl majetek šlechty více podrobován různým omezením. Je nutno znovu zdůraznit, že právě pozemkový majetek utvářel a ovlivňoval životní styl šlechty. Za základ československé pozemkové reformy je považován záborový zákon z dubna 1919, kterým se zabíral tzv. velký pozemkový majetek. Za ten byl považován takový soubor nemovitostí, jenž náležel jedné osobě, a jeho plocha

11 Konstantinos RAPTIS, *Die Grafen Harrach und ihre Welt 1884–1945*, Wien-Köln 2017, s. 255.

12 Hannes STEKL, *Adel und Bürgertum in Habsburgermonarchie 18. bis 20. Jahrhundert. Hannes Stekl zum 60. Geburtstag*, Wien-München 2004, s. 138–139.

13 Tatjana TÖNSMEYER, *Adelige Moderne. Großgrundbesitz und ländliche Gesellschaft in England und Böhmen 1848–1918*, Wien-Köln-Weimar, 2012, s. 193–194.

14 K. RAPTIS, *Die Grafen Harrach*, s. 280–281.

15 MZA, G 445, k. 102, inv. č. 372, sig. 211 b/1, f. 73, Opis dopisu prof. Tomáše Navrátila, jednatele Besedy v Prostějově Františku Josefu II. Silva-Tarouci.

16 Pokrok. Župní orgán československé strany socialistické (národně-sociální), č. 44, roč. XVIII, s. 3.

byla větší než 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy. O nutnosti a prospěšnosti této reformy nebylo nutno většinu společnosti příliš přesvědčovat. Akt pozemkové reformy se nesl v duchu odčinění Bílé hory a šlechta byla často prezentována jako cizorodý prvek v národě.¹⁷ Otázka pozemkové reformy se však setkala také s kritikou, a to například ze strany konzervativního historika Josefa Pekaře, který se stavěl proti mytizovanému obrazu Bíle hory a šlechty. Z morálních důvodů odsuzoval použití pozemkové reformy jako nástroje národní pomsty.¹⁸ Jako poslední ze zákonů souvisejících s pozemkovou reformou byl přijat v roce 1924 zákon, který rušil fideikomisy, jenž byl vnímán jako poslední významný pozůstatek šlechtických privilegií.¹⁹ Bez přijetí tohoto zákona by pozemková reforma byla neproveditelná, neboť nemovitosti vlastněné v rámci svěřenectví bylo velmi obtížné prodat jinému nabyvateli.²⁰ Pozemková reforma se samozřejmě dotkla také pozemkového majetku Silva-Tarouců na Moravě. Při provádění pozemkové reformy v letech 1923, 1924 a 1926 získali drobní žadatelé z 2 468 ha veškeré půdy 543 ha, 335 ha bylo následně rozděleno mezi zbytkové statky Čechy, Lhota a Drahanovice, které koupil Rolnický akciový cukrovar v Drahanovicích. Tento prodej byl ze strany dobového tisku odsuzován a můžeme na něm ilustrovat dobovou atmosféru pozemkové reformy a „hlad po půdě“.²¹ Zbývajících 1 570 ha z majetku Silva-Tarouců bylo propuštěno ze záboru. Tato výměra zůstala v podstatě velkostatku do roku 1945, kdy bylo národní správě předáno 1 558 ha včetně 1 339 ha lesů.²²

Situaci po první světové válce snad nejvýstižněji popsal ve svých pamětech Alfons Clary-Aldringen: „*Nebyly téměř žádné hotové peníze. Z velké části to zaviniily válečné půjčky, které jsme z vlastenecké povinnosti samozřejmě upsali; teď byly bezcenné, protože žádný z „následnických“ států je neuznával. Majetek zatěžovaly hypotéky. Příliš peněz zřejmě neměla ani Československá republika [...]. Vláda se rozhodla vypomoci si jednorázovou daní*

17 Dita JELÍNKOVÁ-HOMOLOVÁ, *Šlechta v proměnách. Osudy aristokracie v Československu v letech 1918–1948*, Praha 2017, s. 78–83.

18 E. GLASSHEIM, *Urození nacionalisté*, s. 76–78.

19 Daniel HUPKO, *Rozpad pozemkového domínia Jozefa Pálffyho st. (1853–1920) v období prvej Československej republiky*, in: Peter Sokolovič a kol., *Zmeny v pozemkovom vlastníctví v 20. storočí*, Trnava 2016, s. 44.

20 Václav HORČÍČKA a kol., *Cizí páni na české půdě. Pozemková reforma v meziválečném Československu na statcích cizích státních příslušníků*, Praha 2021, s. 8.

21 Kritika tisku vycházela z toho, že cukrovar v Drahanovicích byl zvýhodněn na úkor drobných zemědělců. Viz Moravská domovina. List drobného lidu venkovského na Moravě a ve Slezsku, č. 3, roč. VI, 19. ledna 1924, s. 1–2.

22 Jan ŘEZNÍČEK, *Velkostatek Čechy pod Kosiřem (1626) – 1937 inventář*, Brno 1974, s. 2. Naopak R. Lustig ve své práci uvádí, že po pozemkové reformě na velkostatku Čechy pod Kosiřem bylo rozparcelováno 624,36 ha, zbytkové statky tvořilo 267 ha a propuštěno ze záboru bylo 1 577,46 ha. Viz Rudolf LUSTIG, *Schematismus velkostatků v zemi Moravskoslezské*, Praha 1935, s. 323.

z majetku. U větších majetků obnášela více než dvacet procent z celkové hodnoty.²³ Za těchto pro bývalou šlechtu nelehkých podmínek převzal správu rodinného velkostatku Egbert Silva-Tarouca, který se rozhodl, že se pustí do modernizace svěřených statků. Plnou moc Egbert Silva-Tarouca získal v prosinci 1920 a v červenci následujícího roku převzal do své režie několik dvorů.²⁴ K tomuto kroku jej nutil ještě další faktor, a to že byl nucen zaplatil dávku z majetku a přírůstek hodnoty na majetku²⁵ ve výši 3 700 000 Kč. Tuto částku rodina Silva-Tarouca nebyla schopna zaplatit ze stávajícího výnosu panství, a proto se Egbert Silva-Tarouca rozhodl pustit se do modernizace a podnikání. V roce 1921 si předsevzal, že z malé pily za zámeckým parkem vybuduje velký průmyslový podnik. Měl zde vyrůst parní mlýn, parní pila a elektrárna a očekávaný zisk z těchto podniků měl následně pokrýt dávku z majetku a ostatní daně. V prosinci 1921 získal Egbert povolení od svého otce, aby si mohl vypůjčit u Moravské hypoteční banky částku 1 ½ milionu Kč na 52 let. I když investice do tohoto průmyslového podniku byly zpočátku odhadnuty na 1 600 000 Kč, vyšplhaly se nakonec přes 4 000 000 Kč. Situace se však dále zhoršovala. Podnik nebyl ve stanovený čas dokončen a nezachytil již vysoké ceny dříví.²⁶ Zřejmě v souvislosti s modernizací velkostatku a finanční tísni se Egbert rozhodl, že po 32 letech, v roce 1920, zruší chov koní v Čechách pod Kosířem, který zde založil jeho otec. Ten synovo rozhodnutí nesl velmi bolestně, neboť koně pro něj byli „srdcovou záležitostí“ a přinášeli mu řadu chovatelských úspěchů. Nyní otcí zůstal pouze zámecký park, jemuž začal věnovat více času a péče.²⁷ Symbolickou tečkou za úspěchy Silva-Taroucova chovu koní byl listopad 1922, kdy závod Velká Pardubická vyhrál Baldur, kůň ze Silva-Taroukova chovu,²⁸ jehož majitelkou byla Julie Herberstein.²⁹

Nabízí se otázka, jestli Egbert Silva-Tarouca zvolil ve snaze stabilizovat ekonomickou situaci správnou strategii a modernizace velkostatku byla skutečně nejlepší možností, jak vybědnout z finanční tísne. Někteří bývalí šlechtici totiž řešili podobný problém jinak. Jako příklad uveďme Maxe Egona Fürstenberga (1863–1941), který se jako říšskoněmecký státní příslušník rozhodl odprodat téměř celý svůj velkostatek o rozloze 40 000 ha Československé republice. Jeho loajalita vůči státu se mu skutečně vyplatila. Nejenže jeho pozemky byly odškodněny dvojnásobkem přejímací ceny, ale získal i značnou slevu na dávku z majetku

23 Alfons CLARY-ALDRINGEN, *Vůně vzpomínek. Kníže Clary-Aldringen vypráví o „starých zlatých časech“*, Praha 2002, s. 166.

24 R. ŠREK, *František Josef II. Silva-Tarouca*, s. 156.

25 Blíže viz Augustin FRÁNA, *Dávka z majetku a dávka z přírůstku na majetku*, Praha 1920.

26 MZA, fond G 367 Rodinný archiv Belcrediů Brno-Líšeň, k. 163, inv. č. 6330, f. 53–54, JUDr. František Znojil Karlu Belcredi, Prostějov, 12. 1. 1924.

27 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/35, f. 53, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 12. 8. 1920.

28 Národní listy, večerní vydání, č. 300, roč. LXII, 2. 11. 1922, s. 2.

29 Blíže viz MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/36, f. 82–85, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 1. 11. 1922.

a přírůstků na majetku.³⁰ Zcela odlišný přístup mělo Československo k příslušníkům Rakouské republiky, jejichž majetky se nacházely na našem území. Vůči nim stát vystupoval velmi přísně, což souviselo s přetrvávajícími negativními emocemi z nedávných „dob mocnářství“ a s postavením Rakouska po rozpadu monarchie, tj. jeho hospodářskou závislostí na Československu a dalších zemích. Pro názornost uveďme příklad Rakušana Karla Josefa Trauttmansdorffa-Weinsberga (1872–1951), který byl se 17 000 ha druhým největším velkostatkářem v Československu. Daň z majetku a přírůstků mu byla vyměřena ve výši 23 milionů korun a přibližně 10 milionů měl zaplatit na dalších poplatcích a daních spojených s dědictvím. Přes veškeré intervence rakouského velvyslanectví se nepodařilo vyjednat pro rakouského občana ani významnější úlevy v oblasti náhrady za vyvlastněnou půdu, ani získat výraznější slevu na majetkových dávkách.³¹

Egbertovo podnikání bohužel nepřineslo očekávanou konjunkturu, a tak se rozhodl vyřešit vážnou situaci poněkud riskantním způsobem – pokusil se „vyrazit klín klínem“. Egbert Silva-Tarouca se pustil do odprodeje pozemků, za které přijímal peníze ještě před schválením fideikomisního soudu. Na konci června 1923 byla situace naprosto neudržitelná, a proto Egbert vyhledal svého otce, kterého se slzami v očích prosil o odpuštění a sdělil mu, že už nemůže dále a požádal Karla Belcrediho (1893–1972), aby převzal vedení a obchody.³²

Proč se Egbert rozhodl obrátit právě na Karla Belcrediho? Důležitou roli hrály především osobní přátelské vztahy mezi rodinami. Egbert Silva-Tarouca se blíže seznámil s Karlem Belcredim během svého působení ve Svazu moravských velkostatkářů, v němž zastával funkci předsedy. Belcredi si mezi přáteli získal respekt jako správní a zemědělský odborník. V průběhu následujících let se na něj obrátily i jiné rodiny, které se ocitly v podobné situaci jako Silva-Taroucové a hrozila jim exekuce. Belcredi přistupoval k těmto problémům velmi racionálně a pragmaticky. V řadě případů například sáhl k velmi přísným opatřením a omezil tok peněz majitelům, což se samozřejmě občas nesetkalo z jejich strany s pozitivní odezvou.³³ Když František Josef II. Silva-Tarouca tento postup zpětně hodnotil, byl šťastný, že tehdy svému synovi nedělal žádné výčitky a zároveň přiznává do jisté míry své otcovské selhání. Uvědomil si, že na tomto zhroucení nese vinu i on sám, jelikož jeho syn nedostal vzdělání v oblasti ekonomie a administrativy, on mu nebyl dostatečnou oporou a rádcem v obtížné situaci: „*Mohl jsem si vyhradit právo schvalovat každý důležitý krok a on by mě*

30 V. HORČIČKA a kol., *Cizí páni na české půdě*, s. 71–72.

31 Ibidem, s. 141–143.

32 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 6, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 7. 9. 1923.

33 Karel Belcredi byl pověřen správou řady velkostatků např.: Letovice rodu Kálnoky, Boskovice rodu Mensdorff-Pouilly, Mitrov rodiny Skene, Libochovice rodu Herberstein, Třebíč rodu Waldstein-Wartenberg, Velké Meziříčí rodu Harrach, Rájec a Blansko rodu Salm-Reifferscheidt-Raitz a dalších. Viz Bohumír SMUTNÝ, *Rodinný archiv Belcrediů Brno-Líšeň 1572–1948*, 1. část, inventář, Brno 2011, s. 27.

*poslechl. Myslel to dobře, byl pilný. To, že se bezhlavě vrhal do rizik, bylo nejspíše dáno jeho povahou, o niž jsem věděl příliš málo, a tím, že padl do rukou darebáků, kteří mu na každém kroku lhali a okrádali ho, ale nebyla to zcela jeho vina. Je to osud naší rodiny.*³⁴

V uvedené citaci z diáře můžeme zaznamenat, že se František Josef II. Silva-Tarouca snažil svého syna obhajovat, ale jistou část viny chtěl přenést i na okruh jeho spolupracovníků a poradců, kteří se z nezkušenosti Egberta Silva-Taroucy snažili profitovat. O neschopnosti a nespolehlivosti úřednictva na velkostatku v Čechách pod Kosířem se brzo přesvědčil také Karel Belcredi, jenž o této záležitosti informoval Zemský soud v Brně. Jedním z prvních kroků, které Belcredi na velkostatku Silva-Tarouců vykonal, bylo rozhodnutí propustit nespolehlivý personál a podat trestní oznámení na vedoucího úředníka Huga Rumlera. Dříve než došlo k jakémukoliv úřednímu zákroku, spáchal Rumler sebevraždu zastřelením.³⁵

Egbertovo podnikání přivedlo rodinu takřka na mizinu a na majetek byla uvalena nucená správa. Sekvestory, úředně ustanovenými přechodnými správci majetku, se stali bratři Karel a Richard (1891–1956) Belcrediové. Nezodpovědné chování Egberta Silva-Taroucy vedlo jeho otce Františka Josefa II. k rozhodnutí zbavit jej způsobilosti k právním úkonům. Vyřízení této kauzy se zabýval okresní soud v Kadani, jenž z výpovědi svědků Karla Belcrediho, advokáta Juliuse Ambrose a Františka Josefa II. Silva-Taroucy dospěl k závěru, že v roce 1919 při převzetí majetku Egbertem bylo panství Čechy pod Kosířem bez dluhů a mělo pouze hypoteční dluh ve výši 116 000 Kč, mělo 2 200 ha a přibližnou hodnotu 7 milionů korun, avšak v roce 1923 zadlužení činilo 10 500 000 Kč. I když bylo vzato v potaz, že při správě majetku měl Egbert Silva-Tarouca částečně smůlu, za hlavní příčinu špatného finančního stavu bylo označeno neuvážené a lehkomyšlné hospodaření Egberta Silva-Taroucy, který svým jednáním vystavil nejen sebe, ale i svou rodinu nebezpečí nouze. Po prozkoumání všech neuvážených investic a finančních operací se soud rozhodl 4. září 1924 vyhovět žádosti Františka Josefa II. Silva-Taroucy a zbavit jeho syna způsobilosti k právním úkonům.³⁶ Dne 5. května 1930 z podnětu Egbertovy manželky Eleonory Silva-Tarouca a podpůrců Františka Arnošta Silva-Taroucy a Karla Belcrediho bylo zjištěno, že předpoklady směřované pro zbavení svéprávnosti Egberta již nejsou relevantní a došlo i k jeho zlepšení, proto bylo zbavení svéprávnosti okresním soudem v Kadani zrušeno.³⁷

34 MZA, G 445, k. 94, sig. 195/37, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 6, 7. 9. 1923. „*Ich hätte mir die Sanktion jedes wichtigen Schrittes ja vorbehalten können u er hätte gehorcht. Er hat es gut gemeint, er ist fleißig gewesen. Dass er Hals über Kopf sich in Wagnisse stürzte, lag wohl in seiner Art, die ich zu wenig kannte u dass er Bösewichten in die Hände gefallen, die ihn an allen Enden belogen u bestahlen, [war] doch nicht ganz seine Schuld. Es ist ein eigenes Verhängnis in unserer Familie.*“

35 MZA, G 367, k. 161, inv. č. 6248, f. 35–37, Korespondence Karla Belcrediho se Zemským soudem pro věci civilní v Brně v záležitosti svěřenectví Silva-Tarouců, Brno, 17. 3. 1925.

36 MZA, G 367, k. 161, inv. č. 6248, f. 20–21, Usnesení okresního soudu v Kadani, oddělení I., Kadaň, 4. 9. 1924.

37 MZA, G 367, k. 160, inv. č. 6234, f. 40, Usnesení okresního soudu v Kadani, oddělení I., Kadaň, 5. 5. 1930.

Rodině Silva-Tarouců bylo zřejmě doporučeno opustit zámek v Čechách pod Kosířem, aby bylo možné všechny finanční prostředky použít na splacení dluhů. Egbert Silva-Tarouca se s manželkou a dětmi odstěhoval ke tchýni Kunigundě Hoysové do Lužnice u Chomutova. Nevlastní matka Františka Josefa II. Taroucy Helena, roz. Kálnoky (1835–1931), našla nový domov u svého posledního žijícího bratra Huga Kálnokyho (1844–1928) v Letovicích.³⁸ František Josef II. a jeho manželka Gabriella, roz. Schwarzenberg (1856–1936), v doprovodu služebné Louisy Julich a sluhy Františka Zbořila se odstěhovali 31. července. Pomoc jim na začátku nabídl například Karel Trauttmansdorff (1872–1951). Oba manželé se nakonec usadili na zámku v Tochovicích u švagra Bedřicha Schwarzenberga (1862–1936), který byl mezi svými přáteli a příbuznými znám pod petit nom Fido. Zde zůstali až do roku 1927. V Čechách pod Kosířem zůstal pouze mladší syn František Arnošt (Toto), který měl dohlížet na další vývoj a být po ruce novým fideikomisním kurátorům bratrům Belcrediovým.³⁹ Tato událost může být zároveň dokladem výjimečných rodinných vztahů a soudržnosti v prostředí bývalé šlechtické společnosti, na což neměl vliv ani zánik monarchie. S podobnou pomocí mezi příbuznými se můžeme setkat též například v případě Arnošta Gideona Laudona (1886–1944), který byl nucen v důsledku finančních potíží prodat v roce 1931 svůj velkostatek v Bystřici pod Hostýnem. Také on se rozhodl hledat pomoc u příbuzných, a to Seilernů v Miloticích, kde pobýval do roku 1938, než si pronajal vilu ve Ždánicích.⁴⁰ Vzájemná pomoc a soudržnost mezi šlechtickými rody však nebyla závazným pravidlem. Na příkladu rodiny Mensdorff-Pouilly můžeme doložit zcela odlišné chování. Od začátku 20. století se rodinná soudržnost, tolik vyzdvihovaná například královnou Viktorií, se začala u této rodiny pomalu vytrácet. Prameny zachované v archivech přinejmenším svědčí o tom, že kontakty mezi příbuznými se omezily natolik, že představovaly pouze slabý odlesk minulého století. Na oslabení rodinných vazeb zde měly jistý vliv politické změny. Třetí plochy mezi příbuznými, jež nakonec způsobily rozpad této dříve jednotné rodiny, se však objevovaly již v dřívě.⁴¹ Obdobného jevu, tedy omezení komunikace v širším rodinném kruhu, si povšiml také K. Raptis v pramenech z meziválečného období u rodiny Harrachů. Raptis se přesto domnívá, že tato rodina se i nadále snažila udržet si svůj životní styl, dobré vztahy a kontakty s příbuznými a známými, i když v poněkud skromnější formě.⁴²

38 Blíže k jeho osobě Petr STEINER, *Hrabě Hugo Kálnoky de Köröspatak (1844–1928). Život a osudy šlechtice na konci 19. století*, Časopis Matice moravské 141, 2022, č. 1, s. 77–105.

39 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 5–8, 7. 9. 1923.

40 D. JELÍNKOVÁ-HOMOLOVÁ, *Šlechta v proměnách*, s. 49; Bohumír SMUTNÝ, *Rodinný archiv Laudonů Bystřice pod Hostýnem (1608) 1674–1945*, inventář, Brno 2005, s. 11.

41 Radmila ŠVARČÍKOVÁ-SLABÁKOVÁ, *Rodinné strategie. Mensdorffové-Pouilly v 19. století*, Praha 2007, s. 264–265.

42 K. RAPTIS, *Die Grafen Harrach*, s. 220–221.

Vážnost situace si František Josef II. Silva-Tarouca začal plně uvědomovat teprve tehdy, když jej Karel Belcredi informoval o tom, že bude nutné prodat jeho sbírku zbraní. Rodina Silva-Tarouců se dostala do vážných finančních potíží již v roce 1872, a to po smrti Augusta Silva-Taroucy (1818–1872). Tehdy správu majetku převzal Egbert Belcredi (1816–1894),⁴³ ale situaci se podařilo zvládnout a tehdy se nemuselo přistoupit k prodeji věcí z mobiliáře. Na přístupu a chování Karla Belcrediho v této choulostivé situaci František Josef II. Silva-Tarouca oceňoval především to, že s ním jedná slušně, otevřeně, jako šlechtic se šlechticem, ačkoli by se jej nemusel na nic ptát, i kdyby se rozhodl nenechat z panství Silva-Tarouců příslovečný kámen na kameni. Starý pán Silva-Tarouca stál před těžkým rozhodnutím, když musel vybrat řadu předmětů pro dražbu, což pro něj muselo být nesmírně emocionálně náročné. Snažil se vybrat předměty, bez nichž se rodina snáze obejde a které přinesou při dražbě dobrý zisk. Rozhodl se obětovat osobní sbírku brokovnic, ale i některé rodinné portréty apod. Silva-Taroucu znepokojovalo, že by měly být prodány i předměty, které nemají žádnou významnou finanční hodnotu, ale rodina k nim chová citové vazby. Přesné pokyny sdělil synovi Františku Arnoštovi, který je měl tlumočit Belcredimu.⁴⁴ Z dražby tak bylo vyjmuto například veškeré vybavení zámekské kaple, rodinný archiv, předměty z pokojů obývaných rodinou a další,⁴⁵ které měly důležitý význam pro rodinnou paměť. Lze se domnívat, že hned od počátku si František Josef II. Silva-Tarouca uvědomoval, že tato dražba je nevyhnutelná a musí k ní dát svolení. V pozdější době již nebyl tak ochotný, což může ilustrovat případ, kdy byl v Prostějově vystaven k prodeji obraz Matky Boží ze školy Lukase Cranacha, o čemž ho informoval syn František Arnošt. František Josef II. Silva-Tarouca osobně telegrafoval Karlu Belcredimu a požádal ho, aby se už neprodávalo žádné z mála uměleckých děl, která ještě na zámku v Čechách pod Kosířem zůstala.⁴⁶

Dražba byla stanovena na 4. leden 1924 na zámku v Čechách pod Kosířem. Událost vzbudila velký zájem ze strany veřejnosti, jelikož součástí dražby měly být také portréty Silva-Tarouců od Josefa Mánesa (1820–1871).⁴⁷ Již v roce 1920 se do blízkosti rodiny Silva-Tarouců dostal pražský obchodník s uměním Rudolf Ryšavý (1876–1949), který měl nyní zprostředkovat prodej části rodinných sbírek. Získané finanční prostředky, přibližně půl milionu korun, měly posloužit na krytí nerozvážených investic Egberta Silva-Taroucy.⁴⁸

43 Petr STEINER, *Voják, velkostatkář a poslanec moravského zemského sněmu – hrabě Běla Kálnoky de Köröspatak (1839–1880)*, *Vlastivědný věstník moravský* 75, 2023, č. 3–4, s. 189.

44 MZA, G 367, k. 163, inv. č. 6330, f. 3–4, František Josef II. Silva-Tarouca Karlu Belcredi, Tochovice, 17. 9. 1923.

45 Robert MEČKOVSKÝ, *Silva-Taroucové a umělecký trh v meziválečném Československu*, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, Společenské vědy Olomouc* 316, 2018, s. 21.

46 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 89, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 27. 3. 1925.

47 Lidové noviny, ranní vydání, č. 2, roč. XXXII, 2. 1. 1924, s. 4.

48 Pozor, č. 269, 17. 11. 1923, s. 2.

Obrázek 1 Velký salon na zámku v Čechách pod Kosířem před dražbou (MZA, G 445, k. 112, inv. č. 400, sig. 239/2, f. 2)

Protřelý obchodník Ryšavý používal taktiku, kdy původnímu majiteli nabídl možnost vytvořit kvalitní kopii prodaného předmětu, která pak majiteli zůstala místo originálu. Sám Ryšavý na tuto událost vzpomínal: „Po dlouhém úsilí se mi podařilo na doporučení dobrého přítele dostat se do osobního styku s hrabětem Egbertem Silvou-Taroucou [...]. Navštívil jsem hraběte ještě několikrát a trvalo to hezkou chvíli, než jsem sbírku získal.“⁴⁹ S odstupem času si rodina uvědomila, že řada děl byla prodána skutečně „pod cenou“ a František Josef II. Silva-Tarouca a jeho nevlastní matka Helena Silva-Tarouca podali prostřednictvím advokáta Václava Znojila na Rudolfa Ryšavého žalobu, která se opírala o tři důvody: prodej proběhl bez vědomí majitelů, prodávající Egbert Silva-Tarouca je slabomyslný a za obrazy nebyla zaplacená ani poloviční cena skutečné hodnoty. Všechny argumenty byly nakonec vyvráceny.⁵⁰

Na dražbu v Čechách pod Kosířem se sjela řada skutečných zájemců o umělecká díla, ale i velké množství diváků, kteří chtěli jen vidět, jak bude probíhat dražba šesti velkých obrazů od Josefa Mánesa. Za těchto okolností se aukce nemohla konat, a proto

49 R. MEČKOVSKÝ, *Silva-Taroucové a umělecký trh*, s. 20. Cit. dle: Rudolf RYŠAVÝ, *Jak jsem se stal obchodníkem s obrazy*, Praha 1947, s. 57–58.

50 Lidové noviny, ranní vydání, č. 8, roč. XXXII, 5. 1. 1924, s. 3.

bylo přijato usnesení, že kdo chce být přítomen, musí složit vadium (dražební jistotu) ve výši 500 Kč.⁵¹ Velkokorysým kupcem se stal olomoucký velkoobchodník se železem František Ottahal (1863–1943), který se rozhodl získat odpovídající vybavení pro svůj zámek v Náměšti na Hané, jenž zakoupil v roce 1916 od rodiny Kinských.⁵² Po velmi tuhé dražbě se Františku Ottahalovi podařilo získat dva stolečky francouzské práce za 5 720 Kč, dále velkou vykládanou skříň za 10 000 Kč, psací stůl za 5 000 Kč a rohovou skříňku za 2 100 Kč. Největší pozornost ze strany účastníků byla věnována obrazům. Ottahal koupil dva obrazy v celkové hodnotě 18 500 Kč. Dalšími kupci se stali bohatí židovští továrníci z Prostějova. Do této aukce však nebylo zahrnuto oněch šest obrazů Silva-Tarouců od Josefa Mánesa, jelikož ty byly zabaveny záložnou v Laškově. Soubor obrazů poutal značnou pozornost veřejnosti. Během dražby se rozšířila zpráva, že velkostatkář Ottahal projevil velký zájem o kompletní kolekci a očekával se ostrý boj mezi Ottahalem a zástupcem Moravského zemského muzea. K prodeji kolekce nakonec došlo až po hlavní aukci se svolením zástupce záložny. Celý soubor byl oceněn na 400 000–500 000 korun, ale nakonec byl prodán pod dolní hranici ceny, a to Moravskému zemskému muzeu, které získalo čtyři obrazy, a zbylé dva obrazy koupil František Ottahal. Rovněž drahocenná sbírka 72 starých pušek, která byly prodána za 72 000 Kč, měla být prostřednictvím dohody rozdělena mezi Moravské zemské muzeum v Brně a velkostatkáře Františka Ottahala.⁵³ Získané finanční prostředky z prodeje uměleckých předmětů a obrazů posloužily k umoření dluhů rodiny. V mimosoudním vyrovnání se podařilo dosáhnout dohody s věřiteli a na základě stanovené vyrovnávací kvóty 30 % jim byla vyplacena částka 1 936 841, 77 Kč.⁵⁴

Se špatnou finanční situací se po první světové válce potýkal také mladší bratr Františka Josefa II. Silva-Taroucy Arnošt Emanuel. Ten musel rozprodat řadu sbírek ze zámku v Průhonicích, ale nestačilo to. Arnošt Emanuel Silva-Tarouca nakonec v březnu 1927 odprodal průhonické panství československému státu.⁵⁵

Každodenní život Silva-Tarouců po odchodu z rodinného sídla v Čechách pod Kosířem

Ani po odchodu z Čech pod Kosířem nebyly osudy rodového majetku a jeho záchrana Františku Josefu II. Silva-Tarouci lhostejné. O dalším vývoji situace ohledně rodinného majetku byl informován jednak prostřednictvím svého syna Františka Arnošta, jednak

51 Ibidem.

52 R. MEČKOVSKÝ, *Silva-Taroucové a umělecký trh*, s. 21.

53 Lidové noviny, ranní vydání, č. 8, roč. XXXII, 5. 1. 1924, s. 3.

54 MZA, G 367, k. 161, inv. č. 6248, f. 37, Korespondence Karla Belcrediho se Zemským soudem pro věci civilní v Brně v záležitosti svěřenectví Silva-Tarouců, Brno, 17. 3. 1925.

55 E. LEBENSAFT – Ch. MENTSCHL, *Silva-Tarouca*, s. 270.

i Karlem Belcredim, což dokládá dochovaná korespondence. Velmi smutnou zprávou pro Františka Josefa II. Silva-Taroucu byl, dopis od Karla Belcrediho, z nějž se dozvěděl, že syn Egbert se zřekl majorátu ve prospěch svých dětí.⁵⁶ Jistý únik z této emocionálně náročné situace přinášela Silva-Taroucovi příprava knihy s titulem *Poslední věnec na hrob Schwarzenberských hulánů*, kterou dopsal na začátku roku 1926 na Orlíku.⁵⁷ I když ho švagrová Marietta Silva-Tarouca, roz. Nostic-Rineck (1863–1934), vybízela k tomu, aby tuto knihu publikoval, poznamenal si: „*Nemám to v úmyslu a zatím jsem jen na začátku této zajímavé práce, která mi pomohla překonat mnoho hodin, které bych jinak těžko snášel.*“⁵⁸ V tomto obtížném období pomáhala Františku Josefu II. překonat osobní krizi především intenzivní intelektuální práce. Byl v písemném kontaktu například s Rudolfem Ferdinandem Kinským (1859–1930), s nímž konzultoval některá jména v archivu rodinné korespondence, a dále si doplňoval informace k nově chystané publikaci o historii Schwarzenberských hulánů.⁵⁹

Rodová paměť Františka Josefa II. Silva-Taroucy, kterou byl schopen transformovat do literární podoby, se stala důležitou v rámci širší rodiny i v okruhu jeho přátel, a tak se na něj často obraceli s prosbou, aby sepsal své vzpomínky o jejich příbuzných. Tak tomu bylo například v případě životopisné práce Egberta Belcrediho, který byl Silva-Taroucovým poručíkem,⁶⁰ a také v případě Huga Kálnokyho, kdy Františka Josefa II. oslovila vdova Marie Kálnoky, roz. Herberstein (1857–1943),⁶¹ která si přála mít nějakou trvalou památku na svého manžela a chtěla uchovat rodinou paměť pro další generace.

Poté, co se František Josef II. Silva-Tarouca s manželkou přestěhovali natrvalo do Tochovic, zintenzivnil se jejich vztah se švagrem Bedřichem Schwarzenbergem a jeho přáteli. Jednou z aktivit, která naplňovala každodenní život manželů, byly časté krátké návštěvy příbuzných a přátel v okolí. Manželé Silva-Tarouca se často vydávali v doprovodu Fida Schwarzenberga (Bedřicha Schwarzenberga) na zámek Březnice, aby navštívili Jana Nepomuka Pálffyho (1872–1953) a jeho manželku. Během těchto návštěv se František Josef II. Silva-Tarouca živě zajímal o sbírky obrazů, také o parky, které byly jednou z jeho

56 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/36, f. 15, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 12. 9. 1923.

57 MZA, G 445, k. 99, inv. č. 361, sig. 210/9, rukopis práce Františka Josefa II. Silva-Taroucy s titulem: *Ein letzter Kranz am Grabe der Schwarzenbergulanen.*

58 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/36, f. 12–13, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 24. 8. 1923. „*Ich habe nicht die Absicht, vorläufig bin ich ja auch erst beim Beginn dieser interessanten Arbeit, die mir über viele, sonst schwer zu tragende Stunden jetzt hinweggeholfen hat.*“

59 MZA, G 445, k. 103, inv. č. 373, sig. 211/b/2, Korespondence Františka Josefa II. s Rudolfem Kinským.

60 MZA, G 445, k. 99, inv. č. 355, sig. 210/2, rukopisná práce Graf Egbert von Belcredi od Františka Josefa II. Silva-Taroucy.

61 MZA, fond G 76 Rodinný archiv Kálnokyů Letovice, k. 150, inv. č. 3040, rukopisná práce Graf Hugo Kálnoky od Františka Josefa II. Silva-Taroucy.

velkých zálib, a především o stáje,⁶² jimiž ho provázel syn Pálffyho Karel (1900–1979).⁶³ Silva-Tarouca by byl špatným odborníkem z oblasti hipologie, kdyby jeho pozornosti unikl tento významný chov, který zde ve třicátých letech 20. století založil Jan Nepomuk Pálffy, když nechal přivést řadu klisen z Podkarpatské Rusi.⁶⁴

K životu aristokratů neodmyslitelně patřila výsada lovu. Lov představoval jednu z oblíbených možností kontaktu se širokou rodinou a přáteli.⁶⁵ O tuto výsadu se šlechtici nenechali připravit ani během první světové války a významnou změnu nepřineslo ani meziválečné období, i když řady šlechtických revírů se dotklo zmenšení.⁶⁶ Tak například v listopadu 1923 pozval Bedřich Schwarzenberg svého švagra Silva-Taroucu na lov bažantů, jehož se sice zúčastnil, ale pouze jako doprovod Jana Nepomuka Pálffyho, protože již řadu let nestřílel a neměl své lovecké zbraně. Kromě něj se lovu účastnila i jeho manželka Gabriella a také Otakar Brdlík, který vlastnil nedaleký zámek v Kamenné. Výsledky tohoto lovu byly následující: 103 zajců, 130 bažantů, 7 koroptví a 24 králíků.⁶⁷

Zimní měsíce manželé Silva-Tarouca trávili u příbuzných na Orlíku,⁶⁸ kam je pozvala na vánoční svátky v roce 1923 Eleonora (Lory) Kinská, roz. Clam-Gallas (1887–1967). Tento vánoční pobyt manželů Silva-Tarouca se ale protáhl až do dubna. Ve stejném duchu se opakoval i následující zimy, jelikož zámek v Tochovicích byl pro manžele Silva-Tarouca příliš chladný. Pobyt Silva-Tarouců na Orlíku byl později příčinou nedorozumění mezi Eleonorou a Fidem Schwarzenbergem. Fido Schwarzenberg, který považoval ubytování Silva-Tarouců na Orlíku za samozřejmost, postavil Eleonoru Kinskou před hotovou věc. Ona však trvala na tom, že Silva-Taroucy ubytuje na Orlíku jen za podmínky, že zima 1926–1927 bude poslední. Pobyt Silva-Tarouců na zámku Orlík totiž nebyl pro Eleonoru Kinskou příjemný. Postěžovala si, že během její nepřítomnosti si Silva-Taroucové zabrali až osm pokojů a zvali si vlastní hosty.⁶⁹ Když se na jaře 1927 Eleonora Kinská dozvěděla, že návrat Silva-Tarouců do Čech pod Kosířem se opět odkládá, rozhodla se obrátit přímo na Karla Belcrediho. Informovala ho, že nemůže dále, již pátou zimu, ubytovávat Silva-Taroucy

62 Vztahem šlechtic a kůň se blíže ve své práci zabývala např.: Petra KRAMPEROVÁ, „... a musíte umět jezdit především na koni a paka teprve na gramatice. Šlechtic a kůň v 19. a na počátku 20. století, Diplomová práce, FF JU, České Budějovice 2013.

63 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 15, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 12. září 1923.

64 Jaroslav RADVAN, *Historie chovu hulculského koně v českých zemích*, URL: <<http://www.hucul.net/knihy/palffy.html>>, [cit. 28. 3. 2025].

65 Zdeněk BEZECNÝ, *Karel V. ze Schwarzenberku (Životní styl šlechtice přelomu 19. a 20. století)*, Opera Historica 4, 1995, s. 288.

66 K. RAPTIS, *Die Grafen Harrach*, s. 235.

67 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 20–21, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 9. 11. 1923.

68 Vladimír ŠKUTINA, *Český šlechtic František Schwarzenberg*, Praha 2011², s. 28.

69 MZA, G 367, k. 160, inv. č. 6228, f. 23, Eleonora Kinská Karlu Belcredi, Praha, 20. 4. 1927.

na Orlíku.⁷⁰ Pro Eleonoru Kinskou bylo obtížné, aby manželům oznámila sama, že jejich pobyt na Orlíku není vítaný, proto Belcredimu navrhla, jestli by se nemohli přestěhovat na zimu 1927–1928 buď k příbuzným do Průhonic, Lešné, Manětína, nebo zda by jim nemohl umožnit odjezd na jih, a to do Říma nebo Opatije (Abbazia), přičemž byla ochotna na tuto cestu finančně přispět.⁷¹ Návrat Silva-Tarouců do Čech pod Kosířem před létem 1928 s ohledem na ekonomickou situaci vyhodnotil Karel Belcredi jako nemožný, jelikož zatím, byla to ještě relativně krátká doba, nebylo možné vyrovnat všechny dluhy a zdůraznil, že na panství Čechy pod Kosířem a jeho příjmy je uvalena soudní sekvestrace. On jako soudní správce je ve všech svých rozhodnutích a opatřeních vázán soudním souhlasem a od zemského soudu má přísný příkaz, aby všechny příjmy byly používány na umoření značných daňových dluhů. Podle Belcrediho nebyl proveditelný ani další návrh Eleonory Kinské, že by jim finančně přispěla na to, aby zimu mohli strávit již na svém zámku v Čechách pod Kosířem, s tím, že Silva-Taroucům nemůže vůbec nic poskytnout, a to ani dřevo na otop, a bylo by velmi obtížné získat další finance od jiných příbuzných. Karel Belcredi naléhavě žádal Eleonoru Kinskou, aby manželům Silva-Tarouca umožnila strávit na Orlíku ještě poslední zimu, jinak by hrozilo, že by jeho práce a snahy o záchranu rodinného majetku Silva-Tarouců přišly na zmar.⁷² Poté co byla Eleonora Kinská obeznámena ze strany Belcrediho takto detailně s vážností situace v Čechách pod Kosířem, ustoupila a rozhodla se, že najde způsob, aby Silva-Taroucové poslední zimu strávili opět na Orlíku.⁷³

V červenci 1924 podnikl František Josef II. Silva-Tarouca pětidenní návštěvu svého přítele Rudolfa Kinského v Lysé nad Labem, což může být jedním z dokladů toho, že v prostředí bývalé aristokracie byl stále kladen důraz na udržování kontaktů s příbuznými a známými. Silva-Tarouca se v tomto období stýkal převážně s bývalými příslušníky aristokracie. Po ztrátě výsad dbali bývalí příslušníci šlechty velmi na svůj způsob života a snažili se alespoň částečně uhájit si společenský status v novém státě.⁷⁴ O dnech, které v Lysé nad Labem František Josef II. Silva-Tarouca strávil, referoval své manželce Gabrielle v dopise takto: „Žijeme tiše a velmi pohodlně, ráno skoro každý sám pro sebe, pokud člověk chce, jinak dobrý Rudolf je připraven se mnou kdykoliv během dne se procházet nebo sedět a vyprávět o svém životě, který je bohatý na jezdecké a jiné události, co umí hezky a zajímavě. On a kněžna Marie mi dali do mého pokoje tolik materiálu ke čtení, že bych se dokázal zabavit, i kdybych zůstal celý den sám, což není ten případ! Na čtení nemám moc času a včera ráno

70 Ibidem, f. 13–14, Eleonora Kinská Karlu Belcredi, Chlumeck nad Cidlinou, 15. 3. 1927.

71 Ibidem, f. 15–16, Eleonora Kinská Karlu Belcredi, Orlík nad Vltavou, 1. 4. 1927.

72 Ibidem, f. 21–22, Karel Belcredi Eleonore Kinské, Gmunden, 14. 4. 1927.

73 Ibidem, f. 23, Eleonora Kinská Karlu Belcredi, Praha, 20. 4. 1927.

74 Dita JELÍNKOVÁ, *Transformace životní reality Alfonse Clary-Aldringena v postimperiálním světě. Postoje, strategie, konvence*, in: Zdeněk Hazdra – Václav Horčíčka – Jan Županič (eds.), *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*, Praha 2011, s. 108.

jsem zabloudil do velmi krásného parku [...], abych si ho trochu prostudoval. Odpoledne většinou vyrážíme na projížďku, buď s Rudolfem nebo s dvěma komtesami bez kočího.“ Kromě toho se zde Silva-Tarouca setkal s rodinou Děpolda Josefa Czernina (1871–1931), a ti ho srdečně pozvali na návštěvu do Dymokur.⁷⁵ Pak se Silva-Tarouca opět vrátil do Tochovic, kde jej očekávala manželka.⁷⁶

V souvislosti s blížícím se výročím Josefa Mánesa se na Karla Belcrediho obrátil jednatel Besedy v Prostějově prof. Tomáš Navrátil s žádostí o umístění pamětní desky na zámku v Čechách pod Kosířem. Belcredi musel žádost předložit Františku Josefu II. Silva-Taroucovi, jenž tuto aktivitu uvítal, ale jeho podmínkou bylo, že deska bude umístěna buď na fasádě mezi okny pokoje, který Mánes obýval, nebo na vnější zdi parku proti zámku. V úvahu přicházel také zahradní salet,⁷⁷ což ale Silva-Tarouca s ohledem na památku Mánesa zamítl se zdůvodněním, že Mánes zde pracoval jen výjimečně. V saletu, který se kvůli osvětlení ze všech stran nehodil jako ateliér, tvořil pouze při svém posledním pobytu. Mánes ke konci života trpěl psychickým onemocněním a v tomto prostoru vznikly pouze nezdařené skici.⁷⁸ Obě místa, která navrhoval Silva-Tarouca výbor Besedy zavrhl s tím, že jsou nedůstojná památky tohoto umělce. Místo mezi okny Mánesova pokoje bylo na severní straně zámku, a tudíž by pamětní deska z vesnice nebyla vidět. František Josef II. Silva-Tarouca se v dopisu podivil nad tím, proč se nikdo nerozhodl postavit pomník spíše v hlavním městě Hané, v Prostějově, a to v městském parku, kde by umělec mohl být prezentován estetičtěji a byl by mnohem blíže veřejnosti než zde na venkově.⁷⁹ Snahy spolku o umístění pamětní desky ustaly po smrti předsedy, protože Beseda v jeho osobě ztratila mecenáše, který hodlal desku zaplatit.⁸⁰ K odhalení pamětní desky nakonec došlo,

75 MZA, G 445, k. 100–101, inv. č. 370, sig. 211/a/1, Korespondence Františka Josefa II. manželce Gabrielle, Lysá nad Labem, 27. 9. 1924, f. 84–85. „*Er u Fürstin Marie haben mir in mein Zimmer so viele Lektüre gegeben, dass ich mich auch unterhalten würde, wenn ich den ganzen Tag allein bliebe, was wirklich nicht der Fall ist! Ich komme wenig zum Lesen u gestern Vormittag pürschte ich mich fort, in den sehr schönen, [...] Park, um ihn wenig zu studieren. Nachmittag machen wir gewöhnlich eine Spazierfahrt, entweder R. u ich oder mit den 2 Komtessen, ohne Kutscher.*“

76 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 57, 21. 7. 1924.

77 Samostatná zahradní stavba, která byla využívána k přechodnému pobývání nebo odpočinku.

78 MZA, G 445, k. 102, inv. č. 372, sig. 211/b/1, f. 74, Koncept dopisu Františka Josefa II. Silva-Taroucy Karlu Belcredi, Orlík nad Vltavou, 5. 1. 1927. V pozdější literatuře se můžeme setkat s tvrzením, že altán v zahradě Josef Mánes využíval během svých prázdninových pobytů v Čechách pod Kosířem, což odporuje tvrzení Františka Josefa II. Silva-Taroucy a neodpovídá zcela historické skutečnosti. Jde pouze o idealizovanou představou kunsthistoriků, která není podložena důkladným archivním výzkumem. Viz Jiří PAUKRT – Zdeněk HORSÁK, *Čechy pod Kosířem. Zámek a park*, Brno 1964, s. 4; Lubor MACHTKA, *Čechy pod Kosířem*, Olomouc 1960, s. 6.

79 Ibidem, f. 77, Koncept dopisu Františka Josefa II. Silva-Taroucy synu František Arnoštovi Silva-Tarouca, Orlík nad Vltavou, 28. 2. 1927.

80 Tomáš NAVRÁTIL, *K historii pamětní desky Josefa Mánesa na zámku v Čechách na Hané*, Hlas z Hané, List politických a národohospodářský, č. 1, 8. 1. 1932, s. 3; Tomáš NAVRÁTIL, *K historii*

ale až 29. května roku 1932.⁸¹ Byla umístěna na severní straně zámku mezi okny pokoje, kde Josef Mánes bydlel, jak původně navrhoval Silva-Tarouca.⁸²

V diářích Silva-Taroucy můžeme sledovat, že vůči Josefu Mánesovi zaujímal poněkud zdrženlivý postoj. Mánes byl po roce 1918 oslavován jako národní symbol, s čímž se bývalý hrabě neztotožňoval. Často litoval zániku habsburské monarchie, vždyť duší byl spíše „Starorakušan“. Zřejmě také proto si poznamenal do diáře: „*Letos je totiž 100 let od narození tohoto malíře, kterého dnes národ oslavuje, za života jej ignoroval. Bez mého otce a německého průmyslníka Lanny by zemřel hladu.*“⁸³ Z těchto důvodů se zřejmě Silva-Tarouca slavnostního odhalení desky osobně nezúčastnil a nechal se zastoupit synem Františkem Arnoštem Silva-Taroucou. V dobovém tisku byl jako důvod jeho neúčasti uveden již pokročilý věk.⁸⁴

Návrat domů na zámek v Čechách pod Kosířem

Cestu zpět domů podnikl František Josef II. Silva-Tarouca 19. července 1927. K trvalému přesídlení Silva-Tarouců z Tochovic však došlo až na konci tohoto roku. Na nádraží v Olomouci jej očekával syn Toto a dlouholetý kočí Smolka s Taroucovými koňmi Nelsonem a Supreise II. Hned po příjezdu Toto svého otce informoval, že došlo k převozu a pohřbení ostatků příbuzných a předků na novém hřbitově, který vybudovali za červenou věží v zámeckém parku.⁸⁵ Nebylo to poprvé.

Plány na vznik nového hřbitova se v diářích Silva-Taroucy objevují již před první světovou válkou a tuto myšlenku rozvíjel i později, jak například dokládá jeho návrh architektonického komplexu v barokním pojetí z roku 1919. O dva roky později, v listopadu 1921, se Egbertovi Silva-Taroucovi podařilo získat nutná administrativní povolení k založení nového hřbitova a převozu ostatků. Rodina exhumaci a nutnost přesunu na nové místo zdůvodnila tím, že pohřbívání do staré hrobky pod farním kostelem v Čechách pod Kosířem bylo z hygienických důvodů zcela zakázáno a na farním hřbitově, kde byli členové rodiny

pamětní desky Josefa Mánesa na zámku v Čechách na Hané (dokončení), Hlasy z Hané. List politických a národohospodářský, č. 3, 22. 1. 1932, s. 2.

81 Muzeum a galerie v Prostějově, Pozůstalost Jana Kühndla, Pozvánka na slavnostní odhalení pamětní desky českému malíři Josefu Mánesovi.

82 Moravský večerník, č. 125, 31. 5. 1932, s. 4. Po zestátnění zámku v roce 1945 byla tato deska umístěna na hlavní průčelí zámku, kde se nachází dodnes. Viz Tomáš CYDLÍK, *Josef Mánes v díle dr. Jana Kühndla*, in: Ročenka prostějovského archivu 2001, Prostějov 2002, s. 68.

83 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/35, f. 36, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 9. 4. 1920.

84 Svoboda. Moravskoslovenský deník, č. 129, 1. 7. 1932, s. 2.

85 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/39, f. 5–7, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 19. 7. 1927; 20. 7. 1927.

pohřbívání později, je nedostatek místa.⁸⁶ K prvnímu přesunu ostatků došlo již v roce 1923. Atmosféra při pietním aktu však nebyla ze strany obce nijak přátelská a František Josef II. Silva-Tarouca si k tomu do diáře poznamenal: „*Ve vsi vyšlo jen málo lidí, jejich chování odpovídá současné kultuře, několik málo z nich smeklo klobouk, leckdo zíral na náš průvod, několik starších osob pozdravilo, děti za námi pobíhaly, jako bychom byli medvědáři nebo provazochodcové.*“⁸⁷ O necelý měsíc později byla rodina Silva-Tarouců prostřednictvím úřadů přinucena, aby pozůstatky vrátila na původní místo. Důvodem ke zrušení nového hřbitova a vrácení ostatků na původní místo bylo, to, že rodina údajně nedodržela podmínku, aby nové hroby byly zděné a domnívala se, že se dále nikdo o tuto záležitost nebude zajímat.⁸⁸ Zájem o obnovu „nového“ hřbitova rodina oživila ještě jednou, a to na konci roku 1926. S ohledem na finanční situaci se Silva-Taroucové hned na začátku zrekli myšlenky na architektonicky ztvárněnou kapli či hrobku a spokojili se pouze se separátně vybudovanými hroby. Tentokrát však František Josef II. Silva-Tarouca synovi Totovi v dopise kladl na srdce, že je opravdu nezbytně nutné dodržet vše, co vyžadují úřady a lékař.⁸⁹ Hlavním ozdobným prvkem prostoru se provizorně stal kříž z hrobu Bedřicha Gallenberga.⁹⁰ Jelikož se rodina potýkala se špatnou finanční situací i nadále a po druhé světové válce jí byl majetek vyvlastněn, původní záměr hřbitova s kaplí již nebyl nikdy naplněn a provizorně umístěný kříž zde stojí dodnes.

Po návratu do Čech pod Kosířem se František Josef II. Silva-Tarouca začal plně věnovat svým zálibám, které mu umožňovaly ponořit se do „starých dobrých časů“, což se také odráží v jeho diářích. Nenajdeme zde téměř žádné informace o politické situaci v Československé republice. Již před odchodem z Čech pod Kosířem se pustil do pořádání rodinného archivu. Tato aktivita mu přinášela potěšení, ale zabrala mu mnoho času. Z dochovaných čistopisů inventářů se dozvídáme, že se do této práce pustil celkem dvakrát. K prvnímu uspořádání archivu přistoupil mezi léty 1919 až 1923, ale nebyl s výsledkem spokojen, proto hned po návratu z Tochovic provedl reorganizaci archivu. Tentokrát mu práce zabrala přibližně 3 roky. Bohužel ani při reorganizaci nezabránil anachronismům, ale již neměl dostatek sil a energie, aby se pustil do další revize. Už se cítil příliš starý pro takovou nadbytečnou

86 Robert ŠREK, *Zámecký park v Čechách pod Kosířem za hrabat Silva-Tarouců. Část II, Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci. Společenské vědy Olomouc* 320, 2020, s. 68–70.

87 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 96, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 26. 3. 1923. „*Im Dorf waren wenig Leute draußen, ihr Benehmen war der jetzigen Kultur entsprechend, wenige nahmen den Hut ab, manche starrten frech genug unsern Zug an, einige ältere grüßten, die Kinder liefen hinterher, wie sie es bei einem Bären oder Seiltänzer auch getan hätten.*“

88 R. ŠREK, *Zámecký park v Čechách pod Kosířem*, s. 71.

89 MZA, G 445, k. 102, inv. č. 372, sig. 211/b/1, f. 77, Koncept dopisu Františka Josefa II. Silva-Taroucy Františku Arnoštovi Silva-Tarouca, Orlík nad Vltavou, 28. 2. 1927.

90 R. ŠREK, *Zámecký park v Čechách pod Kosířem*, s. 70.

práci.⁹¹ Radost z práce s archivem a nostalgický návrat v myšlenkách do starých časů dokládá například poznámka v jeho diáři ze dne 22. května 1922, kdy si zapsal, že pročítá deníky svého dědečka Arnošta Stolberg-Stolberga a dopisy své matky, které adresovala sestřenicí. Byl dojat ušlechtilými myšlenkami předků, které oba prameny obsahovaly a poznamenal si: „*Jaký rozdíl oproti současnosti!!!*“ O tom, že i jeho vlastní rodina bude dále rozvíjet odkaz předků ale neměl žádné pochybnosti. Věřil, že se mezi potomky najde spousta ušlechtilých lidí, ale duch doby jej znepokojoval.⁹² Matčiny dopisy patřily jeho starší sestře Marii (1856–1920), která je odkázala nejmladšímu ze sourozenců, bratru Arnoštu Emanuelovi. Aby zůstala tato korespondence zachovaná v rodinném archivu v Čechách pod Kosířem, rozhodl se František Josef II. Silva-Tarouca pořídit z nich výňatky. O jeho pečlivosti a důslednosti svědčí to, že u jednotlivých jmen, případně rodinných přezdívek, které byly ve šlechtické společnosti obvyklé, uvádí i vysvětlení, o jakou osobu se konkrétně jedná.⁹³ Kromě uspořádání archivu se pustil též do katalogizace knihovny, a to po návratu do Čech pod Kosířem na konci prosince 1927. Důvodem k pořízení nového katalogu bylo to, že část knih z původní knihovny byla dříve prodána během aukce a řada knih naopak později přibyla z pozůstalosti po sestře Marii Silva-Tarouca.⁹⁴

Jednou z tradičních soukromých aktivit šlechtických rodin byly každoroční letní pobyty.⁹⁵ Tuto tradici udržovala i rodina Silva-Tarouca. Letní čas trávil obvykle na svém záměčku v Krakovci. Toto poněkud odlehle sídlo u lesa poskytovalo majitelům klid a příjemný chládek v prostoru bývalé tvrze, která byla v letech 1613–1614 přestavěna na renesanční zámek s lodžiemi spočívajícími na šesti toskánských sloupech.⁹⁶ Přesun rodiny do letní rezidence znamenal vždy velké stěhování.

Během letních pobytů v Krakovci podnikali manželé různé vyjíždky kočárem po okolí. Například v srpnu 1922 se manželé vydali na výlet do Laškova, aby si prohlédli místní zámek a jeho zahradu. Františku Josefu II. Silva-Tarouca se zde vybavily vzpomínky na rok 1887 a manévry, jichž se zúčastnil císař František Josef I., nechal si ukázat pokoje zámku, které však byly všechny prázdné. Poznal místnost, kde byla uspořádána slavnostní večeře a povzdechl si, že dnes už jsou všichni, se kterými tehdy večeřel, určitě mrtví. V Laškově si František Josef II. Silva-Tarouca se zájmem prohlédl park. Zde ho zaujaly vzrostlé

91 MZA, G 445, kniha 2, inv. č. 2, Katalog archivu zpracovaný Františkem Josefem II. Silva-Taroucou.

92 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/36, f. 49, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 22. 5. 1922.

93 MZA, G 445, k. 77, inv. č. 236, sig. 103/b, Výtahy z listů Gisely Silva-Tarouca sestřenicí Jetty Gallenberg a Míne Belrupt.

94 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/40/41, f. 40, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy; 62, 11. 2. 1929; 29. 3. 1930.

95 Zdeněk BEZECNÝ, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005, s. 104.

96 František SPURNÝ – Ludvík KOPAČKA – Jiří LOUDA, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl II. Severní Morava, Praha 1983, s. 127.

Obrázek 2 František Josef II. Silva-Tarouca s manželkou Gabriellou roz. Schwarzenberg, 22. února 1934 (MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/44, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 74)

stromy a originálně zastřižený smrkový živý plot. Nechal si také zavolat zahradnici, která o tuto zahradu řadu let pečovala, aby ji pochválil za její práci.⁹⁷ Další výlet, který manželé během pobytu v Krakovci podnikli, byla cesta do Jesence, který rodina Silva-Tarouců dříve krátce vlastnila. Po příjezdu do Jesence Silva-Tarouca požádal kočího Smolku, aby jej ohlásil u místního faráře. Ten ho však nepřišel uvítat, jak Silva-Tarouca očekával, jen nechal vzkázat, že je doma. Lze se domnívat, že František Josef II. Silva-Tarouca jako bývalý šlechtic očekával vřelejší a oficiálnější přijetí a tato událost ho rozladila, přesto však tento výlet hodnotil jako velmi vydařený. Největší pozornost u Silva-Taroucy v Jesenci vzbudila barokní budova zámku, která byla dříve premonstrátskou prelaturou, ale mohl ji obdivovat pouze zvenku.⁹⁸

97 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/36, f. 61–62, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 1. 8. 1922.

98 Ibidem, sig. 195/41, f. 23–24, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 9. 8. 1929.

Rodina Silva-Tarouců udržovala blízký vztah s duchovenstvem. A nutno dodat, že katolická církev a víra hrála v životě bývalé aristokracie významnou roli a nic na tom nezměnil ani rozpad monarchie. Řada šlechticů tradičně držela patronát nad kostely, které se nacházely na jejich panství. Patroni měli právo podílet se na výběru nových farářů. V průběhu 19. století bylo patronátní právo postupně omezováno, ale přežilo jak revoluční rok 1848, tak i zánik monarchie a okupaci. Už za vlády Josefa II. bylo ustanoveno, že diecézní biskup musí uspořádat konkurz na nového faráře pro uvolněnou farnost. Patronátní pán si pak vybral vhodného faráře z těch osob, které v konkurzu uspěly a složily zkoušku.⁹⁹ Rozhodující slovo při výběru nového kněze tedy neměl biskup, ale patron kostela. Jednou z povinností faráře bylo sloužit mše za členy patronátní rodiny například v den jejich jmenin a narozenin. Důraz byl kladen i na to, aby se mši účastnilo místní obyvatelstvo. Pravidelných bohoslužeb v patronátních kostelích se účastnily i šlechtické rodiny. Šlechta se tak mohla přiblížit lidu, často se zde seznamovala s řadou lidí, kteří pracovali na jejích statcích a byli často závislí na podpoře a dobročinnosti ze strany šlechty.¹⁰⁰ Tato praxe přežila pád monarchie a fungovala i v nové Československé republice. František Josef II. Silva-Tarouca jako patron kostela v Čechách pod Kosířem měl právo vybrat nového kněze, když se zde v roce 1931 uvolnil farní úřad. Tentokrát však neměl na výběr z více uchazečů, jelikož se našel pouze jediný kandidát, a to P. František Kozák. Silva-Tarouca 20. dubna 1931 s obsazením místa souhlasil.¹⁰¹ Při obsazování fary v Bohuslavicích na konci téhož roku byla situace jiná. Zájem o faru projevilo hned pět kandidátů, z nichž si Silva-Tarouca vybral Ludvíka Bubeníka, který působil jako kooperátor v Příboru.¹⁰²

Nejbližší okolí Františka Josefa II. Silva-Taroucy netvořila pouze rodina, ale i služebnictvo, které se staralo o chod domácnosti. František Josef II. Silva-Tarouca zmiňuje ve svých diářích domácí služebnictvo poměrně často. Zřejmě nejvíce si uvědomil věrnost svého služebnictva ve chvíli, kdy rodina musela odejít ze zámku v Čechách pod Kosířem. Tehdy si poznamenal, že „všichni se s námi loučili se slzami v očích, od zahradníka až po kuchařku.“¹⁰³ Řada z těchto lidí službu zastávala dlouhá léta, jak dokládá příklad Terezy (Resi) Hobel. Ta byla komornou už u Silva-Taroucovy nevlastní matky Heleny a v červnu 1928 dosáhla délka její služby v rodině 30 let. Rodina se rozhodla Resi ocenit tím, že nechala za její dlouholeté působení a za zdraví do dalších let služby sloužit mši.¹⁰⁴ Příslušníci rodiny Silva-Tarouca

99 Jan ŽUPANIČ, *Nová šlechta rakouského císařství*, Praha 2006, s. 230.

100 T. TÖNSMEYER, *Adelige Moderne*, s. 233–235.

101 MZA, G 445, k. 102, inv. č. 372, sig. 211/b/1, f. 335, Dopis arcibiskupské konsistoři v Olomouci s odpovědí Františka Josefa II. Silva-Taroucy z 20. dubna 1931, Olomouc, 15. 4. 1931.

102 Ibidem, f. 336, Dopis arcibiskupské konsistoři v Olomouci s odpovědí Františka Josefa II. Silva-Taroucy z 2. ledna 1932, Olomouc, 23. 12. 1931.

103 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/37, f. 7–8, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 7. 9. 1923.

104 Ibidem, sig. 195/39, f. 79, Diáře František Josef II. Silva-Taroucy, 30. 7. 1928.

Obrázek 3 Služebnictvo u Silva-Tarouců v Čechách pod Kosířem, květen 1930 (MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/41, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, f. 70.)

si věrných služeb svého služebnictva velmi vážili a pokládali je za součást „širší rodiny“. František Josef II. Silva-Tarouca se o nich vyjadřuje jako o „*unsere Hausleute*“. U Silva-Tarouců si můžeme všimnout jevu běžného i v dalších šlechtických domech, že některá zaměstnanecká místa se dědila z otce na syna a ve službě byli i další příbuzní. Tak tomu bylo například u osobního myslivce Františka Josefa II. Silva-Taroucy Rudolfa Konečného ml., jehož otec zastával stejné místo dříve. Službu pokojského zastával Josef Pilář a místo ve službách Silva-Tarouců našla také jeho manželka Marie a dcera Helena. Na fotografii výše chybí Tereza Hobel a kočí Smolka.¹⁰⁵

Jednou z velkých zálib pro Silva-Taroucu byla péče o zámecký park, který byl jeho velkou chloubou. Své dílo rád prezentoval přátelům z okruhu bývalé šlechty a trávil zde mnoho času. Své bohaté zkušenosti z úpravy parku sepsal v díle „*Ein Scherflein zu der Technik der Landschaftsgärtnerei*“,¹⁰⁶ které však zůstalo pouze ve strojopisné podobě. Kopii této

¹⁰⁵ Ibidem, sig. 195/41, f. 69–71, Diáře František Josef II. Silva-Taroucy, 30. 4. 1930.

¹⁰⁶ Tato práce byla později vydána v německém jazyce viz František Josef II. SILVA-TAROUCA, *Kronika. Pulcherito – O krásnu, Průhonice* 2018.

Obrázek 4 Zlatá svatba, 23. května 1932 v Čechách pod Kosířem. Z leva doprava: kočí Smolka, sluha a noční hlídač Řezníček, Eleonora Silva-Tarouca, Hans Hartig, osobní myslivec Cajthaml, komorník a hlídač pokojů Pilař, František Arnošt Silva-Tarouca, Eleonora Harting, Bedřich Silva-Tarouca, P. Karel Silva-Tarouca, Eleonora Silva-Tarouca, Maria Wimpffen, Bedřich Schwarzenberg, Gabriella a František Josef II. Silva-Tarouca, Arnošt Emanuel Silva-Tarouca a děti Silva-Tarouců Ili, František, Karel a Eleonora. (MZA, G 445, k. 102, inv. č. 372, sig. 211/b/1, f. 551.)

příručky si vyžádal a inspiraci pro úpravy vlastního parku v ní hledal zřejmě také Kuno Des Fours Walderode (1879–1956), který byl jeho přítelem.¹⁰⁷ V červenci 1933 navštívil Čechy pod Kosířem další dlouholetý rodinný přítel Mořic Vetter-Lilie (1856–1945) s druhou manželkou Marií, roz. Gudenus. Součástí této návštěvy byla samozřejmě i procházka parkem. U Mořice Vetter-Lilie tato „povinná“ inspekce sice nevzbudila velký zájem, zato jeho manželka Marie byla okouzlena. Prý už delší dobu neviděla takovou přírodní scenérii, pochvalovala si řadu krásných výhledů, které se otevíraly na každém kroku. Vetterové pak pokračovali na návštěvu k rodině Mensdorff-Pouilly do Boskovic, kde Marie Vetterová

¹⁰⁷ Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc, fond Velkostatek Poštát, k. 15, inv. č. 299, Strojopis práce Františka Josefa II. Silva-Taroucy s přiloženým dopisem, Česká Kamenice, 17. 8. 1923.

velmi chválila Silva-Taroucův park. To zřejmě ovlivnilo Alfonse (Alphi) (1891–1973) a Idu Mensdorff-Pouilly, aby ani ne o týden později podnikli cestu k přátelům do Čech pod Kosiřem. Parkové úpravy Františka Josefa II. Silva-Taroucy se však na počátku jeho práce nesetkávaly s velkým pochopením okolí a někteří je označovali dokonce za vandalismus.¹⁰⁸ Teprve nyní si jeho přátelé začali uvědomovat, že dříve kritizované radikální zásahy byly správné a vedly k nečekaně působivému výsledku. Dalo by se říct, že se se zájemci o prohlídku parku později netrhly dveře. Brzy se na zámku ohlásili například dva pánové z Prostějova s žádostí o prohlídku parku. František Josef II. Silva-Tarouca jim dal povolení, ale s podmínkou, že je bude provázet zahradník Hampl. Po prohlídce přišel jeden z těchto mužů za Silva-Taroucou, představil se jako akademický malíř a profesor Vysokého učení technického v Praze Oldřich Blažíček (1887–1953) a požádal ho o svolení namalovat zdejší dubovou alej. Takovou nádheru prý ještě nikdy neviděl.¹⁰⁹

Poslední léta, smrt a ohlas ve společnosti

V roce 1933 sledoval František Josef II. Silva-Tarouca se znepokojením zdravotní stav své choti Gabrielly. Po malém zlepšení se v závěru následujícího roku její stav opět zhoršil a na konci listopadu 1934 Gabriella podepsala závěť za přítomnosti Karla Belcrediho a služebné.¹¹⁰ V poslední vůli se Gabriella Silva-Tarouca rozhodla synu Egbertovi Silva-Tarouca neodkázat nic. Žádala ho, aby jí to nijak nezazlíval, neboť se domnívala, že jeho bratři finance budou potřebovat více než on.¹¹¹ O dva dny později za přítomnosti nejbližší rodiny a služebnictva Gabriella přijala poslední pomazání. V následujících dnech se s umírající přijeli rozloučit další příbuzní, například Alexandr Kálnoky (1888–1965) s manželkou a bratr Bedřich Schwarzenberg. Z církevní služby v Římě rychle do Čech pod Kosiřem přijel i syn Karel Silva-Tarouca (1883–1958) a od příjezdu sloužil za matku každý den mši v zámecké kapli. Mši se účastnila celá rodina.¹¹² Na příkladu posledních dnů Gabrielly Silva-Tarouca můžeme vidět, že se i ve 30. letech 20. století bývalá aristokracie stále snažila naplnit jedenu ze základních morálních hodnot „první společnosti“, a to ideál dobré smrti, což znamenalo zajistit svým příbuzným důstojný odchod ze života v prostředí rodinného sídla za přítomnosti nejbližších.

108 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/44, f. 37–39, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 13. 7. 1933; 21. 7. 1933.

109 Ibidem, f. 43, 7. srpna 1933.

110 Ibidem, sig. 195/45, f. 31, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 24. 11. 1934.

111 MZA, G 445, k. 97, inv. č. 347, sig. 207/1, f. 56, Opis testamentu Gabrielly Silva-Tarouca roz. Schwarzenberg, Plumlov, 25. 11. 1935.

112 MZA, G 445, k. 94, inv. č. 335, sig. 195/45, f. 31–32, Diáře Františka Josefa II. Silva-Taroucy, 26. 11. 1934; 30. 11. 1934.

Ztráta manželky Františka Josefa II. Silva-Taroucu hluboce zasáhla. O tom svědčí snad nejlépe báseň, jež vystihuje jeho hluboké vnitřní city. Zapsal ji 20. června 1935:

*Wie ist der Tag so lang, so lang,
Mir ist so einsam und so bang,
Und wo ich geh' und wo ich steh',
Tut mir mein altes Herz so weh.
Du meine, meine, meine Einzige,
Schau' ich auch weit zurück,
War's nur ein Augenblick!
Du meine, meine, meine Einzige,
durch 52 Jahr warst du mein Glück!*¹¹³

Po smrti manželky žil František Josef II. Silva-Tarouca poklidný život na zámku v Čechách pod Kosířem. Stále se věnoval práci v parku, procházel se se psem a pravidelně navštěvoval bohoslužby ve farním kostele sv. Jana Křtitele. Jisté rozptýlení mu v závěru života přinášely návštěvy přátel a příbuzných. Velkou radost mu udělala například návštěva jeho bratra Arnošta Emanuela v červnu 1936. Oba bratři se zúčastnili slavnosti Božího těla v Čechách pod Kosířem. K tomu si poměrně humorným tónem do diáře poznamenal, že oba již nejsou „*žádní umělci v klečení a vstávání*“ a poděkoval Bohu, že chování obyvatel během této oslavy bylo korektní a uctivé.¹¹⁴

Na konci července 1936 dostal František Josef II. Silva-Tarouca náhle zažívací potíže. Jeho stav se ani po dvou dnech nezlepšil, proto byl odvezen do nemocnice Milosrdných bratří v Brně. O několik dní později, 4. srpna 1936, zemřel po operaci slepého střeva.¹¹⁵ Jemu byl ideál dobré smrti osudem odepřen. Z rodiny zřejmě nikdo neočekával, že je jeho smrt tak blízko, a všichni pravděpodobně věřili, že se zotaví. František Josef II. Silva-Tarouca si v poslední vůli přál, aby pohřební obřad proběhl skromně a bez zbytečné výzdoby.¹¹⁶ Takový obřad nebyl u příslušníků šlechty obvyklý. I v moderní době bývalá šlechta kladla důraz na pompéznost smutečního obřadu.¹¹⁷ Zprávy o úmrtí Františka Josefa II. Silva-Taroucy v dobovém tisku se omezovaly většinou na prostou informaci o úmrtí. Ale například periodikum *Moravské noviny* kromě informace o úmrtí v článku vyčetlo bývalému hraběti, že „*se za 78 let života nenaučil ani slova českého, ačkoliv se narodil v Čechách pod Kosířem*

¹¹³ Ibidem, f. 70, 20. 6. 1935.

¹¹⁴ Ibidem, sig. 195/46, f. 36, 11. 6. 1936.

¹¹⁵ Ibidem, f. 47–49, 24. 7. 1936; 25. 7. 1936.

¹¹⁶ MZA, G 445, k. 97, inv. č. 347, sig. 207/1, f. 50, Opis testamentu Františka Josefa II. Silva-Taroucy, Plumlov, 26. 9. 1936.

¹¹⁷ Václav GRUBHOFFER, *Paměť rodu v zrcadle smrti. Funerální obřady v rodině Schwarzenbergů v občanské době*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (eds.), *Paměť urozenosti*, Praha 2007, s. 200.

*a tam žil.*¹¹⁸ Zcela odlišně byla v dobovém tisku vnímána smrt jeho mladšího bratra Arnošta Emanuela Silva-Taroucy, který zemřel ve stejném roce. Toho tisk vyzdvíhoval jako tvůrce slavného parku v Průhoních a velebil ho jako přítele českého národa.¹¹⁹ Tyto novinové zprávy odrážejí dobový diskurz. V mladém československém státu, který se definoval jako demokratický, byla silná snaha omezit vliv šlechty, exkluzivní a relativně uzavřené společenské vrstvy. Šlechta byla oficiálně zbavena výsad a v kolektivní představě byla často spojována s monarchií a „cizáckým útlakem“. Přesto některé výjimečné osobnosti z řad šlechty, někdy i celé rodiny, které se identifikovaly s českým národem a významně přispívaly kulturně, si dokázaly i nadále udržet respekt.

Závěr

Život příslušníků bývalé aristokracie po roce 1918 prošel významnými společenskými, sociálními a politickými změnami, které měly vliv na jejich postavení ve společnosti a životní styl. Museli najít nové místo v Československé republice. Velmi krátce po vzniku republiky došlo ke zrušení šlechtických titulů a řádů, ale mnohem významnějším zásahem do života šlechty byla pozemková reforma. Tyto právní změny nakonec v případě rodiny Silva-Tarouců z Čech pod Kosířem vedly k zadlužení a ekonomickému pádu. Rodina Silva-Tarouců se potýkala s řadou ekonomických potíží již dříve, ale když František Josef II. Silva-Tarouca předával rodinný majetek svému synovi, druhorozenému Egbertu Silva-Tarouci, zdůrazňoval, že velkostatek je již téměř bez dluhů. Nestabilní finanční situaci a zátěž spojenou s pozemkovou reformou se Egbert Silva-Tarouca pokusil riskantně vyřešit náročnou investicí do modernizace velkostatku, což nepřineslo očekávaný výsledek. Následoval finanční krach. Na rodinný majetek byla uvalena nucená správa a veškeré příjmy z majetku byly určeny na umoření dluhů. Rodina musela minimalizovat své osobní výdaje. Byl například zrušen kvalitní chov koní a rozprodána velká část uměleckých sbírek včetně slavných portrétů šesti členů rodiny od Josefa Mánesa. V této obtížné životní situaci našli Silva-Taroucové pomoc u příbuzných a známých, především u rodiny Belcrediů a Schwarzenbergů.

Rok byl 1918 pro aristokracii zlomovým okamžikem. Pro starší příslušníky „první společnosti“ bylo často obtížné přijmout novou dobu, nový stát a vnitřně se s touto situací vyrovnat. Stárnoucímu Františku Josefu II. Silva-Tarouci se po rozpadu monarchie zhroutil jeho „starý svět“. Rozhodl se hledat útěchu ve vzpomínkách a osobních zálibách a o veřejné dění a politiku v nové republice se zajímal minimálně. Jeho společenský

118 Moravské noviny, příloha Brněnských novin, č. 183, 11. 8. 1936, s. 3.

119 Polední list, Expres, roč. IX, č. 190, 20. 8. 1936, s. 2.

kontakt se omezoval na příslušníky bývalé šlechty. Silva-Taroucové se snažili udržet dřívější zaběhnuté zvyky a životní styl. Bylo to například pořádání tradičních lovů zvěře a účast na lovech přátel, každoroční pobyty na letních sídlech, návštěvy příbuzných a také tradice v souvislosti s odchodem ze života. Snažili se udržovat duchovní rozměr života, dobrý vztah k církvi a v širší komunitě panství pokračovali v tradiční charitativní činnosti. S ohledem na aktuální finanční situaci rodiny Silva-Tarouců se však mnohé tradice proměnily.

Mgr. et Mgr. Petr Steiner

Historický ústav, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita
463560@mail.muni.cz

Summary

The Everyday Life of Franz Joseph II Silva-Tarouca and His Family in the First Half of the 20th Century

After 1918 and abolishment of the aristocracy, the former members of the aristocracy had to cope with a number of societal, social, and political changes. The land reform represented a significant interference in their ownership, which, in the case of the Silva-Tarouca family, led to debt. Egbert Silva-Tarouca tried to resolve this situation by modernising the estate, which did not bring the expected profit and led to the financial ruin of the family. The Silva-Tarouca family was eventually forced to sell off many of its collections, including works by the important painter Josef Mánes. In this difficult situation, the Silva-Taroucas found help from their relatives, which is also a testament to the family cohesion of the nobility of that time. The ageing František Josef II Silva-Tarouca withdrew into himself after the collapse of the monarchy

and devoted himself to his hobbies, which brought him comfort. The year 1918 was a turning point for members of the aristocracy, but the example of the Silva-Tarouca family and their lifestyle and daily life can be used to show that members of the former aristocracy still observed long-established customs from the time of the Habsburg monarchy, such as hunting, but also the observance of annual retreats. On the other hand, in the case of the funeral ceremony of František Josef II Silva-Tarouca, it was possible to see that there was a change in the understanding of this act. In conclusion, perhaps it can only be added that even when the Silva-Tarouca family was faced with a bad situation, they still tried to insist on their established way of life and traditions.